

TRANSITION TO MULTILEVEL HIGHER EDUCATION: CHALLENGES AND PERSPECTIVES

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-041-4-109>

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Мартіросян Л. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Становлення дослідницького університету як особливого типу науково-освітнього закладу відбувалось поетапно, кожен з яких мав свої соціокультурні особливості.

Розглядаючи етапи розвитку дослідницького університету доцільно звернути увагу на передумови його виникнення, які формувались протягом XVI – XIX ст. В цей період у суспільному житті відбувались кардинальні соціокультурні зміни, результатом яких стало виникнення класичної моделі університету, в надрах якої зароджувалась його дослідницька модель.

Концепцію класичного університету розроблену Вільгельмом фон Гумбольдтом (1810 р. Берлінський університет) можна розглядати як продуктивний синтез відповідних ідей німецьких філософів Шеллінга, Фіхте, Шлеєрмахера, Штеффена та інших. Основою концепції була ідея поєднання свободи наукового пошуку із свободою навчання, що дозволило класичному університету набути атрибутів «дослідницького» закладу. В ньому з'явилися наукові лабораторії та інститути, музейні колекції, бібліотеки, постійно діючі та інституційно оформлені наукові семінари тощо. Проте, свій розвиток дослідницька модель університету отримала в Сполучених Штатах Америки.

Ідея створення дослідницького університету з'явилась у США в середині XIX століття. Інтенсивна індустріальна модернізація економіки, символом чого стали США, потребувала природничо-інженерних знань, що і стимулювало розвиток дослідницьких університетів. Спочатку ідея створення нового типу навчального

закладу знайшла свою реалізацію у створенні ланд-грантових університетів (Landgrant universities. Morrill Act 1862). Згідно Акту кожен штат отримував певну кількість федеральних земель, які призначались для розбудови університетів. Ланд-грантові університети стали основою першої в історії США мережі публічних університетів. Це також була перша спроба скоординованої організації наукового середовища для задоволення потреб американської промисловості у кадрах та науково-технічному забезпеченні. Американська індустрія досить довгий час розвивалась на основі європейських розробок та технологій. Наукове середовище ланд-грантових університетів стало ґрунтом розвитку американської промисловості. [2].

Завданням ланд-грантових університетів було поєднання знань та інженерного досвіду. Перші ланд-грантові університети були створені в Кароліні, Джорджії, Флориді [1, с. 215]. Центром розвитку природничих наук та інжиніринга став університет Дж. Хопкінса (1876 р.). Американські університети швидко набували популярності, їх кількість постійно зростала.

У період свого становлення американські університети використали досвід німецького класичного університету щодо вивчення і проведення досліджень у галузях фундаментальних природничо-математичних наук. Для них були характерні певні ознаки: залученість студентів до науково-дослідної роботи; зосередження уваги на прикладних міждисциплінарних дослідженнях; залучення приватного бізнесу до наукових досліджень.

Отже, виникнення ланд-грантових університетів – це перший етап становлення дослідницького університету, який зумовлений інтенсивним розвитком індустріальної промисловості у США. Ланд-грантові університети орієнтувались на вирішення науково-технічних проблем регіональної промисловості.

Наступний етап розвитку дослідницького університету припадає на період другої світової війни. У цей час університети переорієнтовуються з вирішення регіональних проблем на загальнодержавні, оскільки розробка і реалізації великих військових проектів, в які держава вкладала величезні кошти, вимагала науково-технічного супроводу. Характерними рисами цього етапу є залучення державних коштів до фінансування університету та визнання його суб'єктності у розвитку економіки на національному рівні.

З середини ХХ ст. (1944р.) у США утверджується нова модель інноваційної політики, яка отримала назву «лінійної». У контексті даної політики дослідницький університет почав розглядатися як соціальний інститут, який забезпечує процес створення інноваційного знання цілісно – від здійснення фундаментальних досліджень до їх

практичної реалізації. Для досліджень передбачалось федеральне фінансування, у тому числі, і для проєктів, які не мали перспективи швидкої економічної віддачі.

Кардинальний розворот дослідницьких університетів США в бік підприємництва і комерціалізації відбувся в кінці ХХ ст. Відправною точкою стало прийняття Акту Бзя-Долла у 1980р. Закон дозволив університетам як некомерційним організаціям (non-profit) отримувати ліцензії на патенти. Такий підхід до розуміння функцій університету дозволяв комерціалізувати результати наукових досліджень. Економічний ефект від нововведень був значний, про що свідчить 1 млрд. дол. ліцензійного доходу університетів, а також різке збільшення кількості виданих патентів на початку 2000-х років порівняно з періодом до прийняття даного закону [3, с. 186-190].

Кінець ХХ– поч. ХХІ ст. ознаменувався трансформацією дослідницького університету у підприємницький. Новий тип університету функціонує за рахунок багатоканального фінансування, яке забезпечує самостійно через ініціювання нових видів діяльності, трансформацію внутрішнього середовища і модифікацію взаємодії із зовнішнім. Підприємницькі університети стають співзасновниками нових компаній-стартапів, орієнтуються на прикладні дослідження і створення інновацій. Мета їх діяльності – отримання засобів для подальшого наукового розвитку.

Проте, не усі дослідницькі університети США перетворилися на підприємницькі, навпаки – вони досягли нової якості і отримали статус «дослідницьких університетів світового класу». Їх особливість – це якість результатів досліджень, підготовки студентів, кваліфікація викладачів, об'єми фінансування. Змістове, структурне, організаційне, фінансове, кадрове наповнення університету – це предмет конкуренції на глобальному рівні. Дослідницькі університети активно взаємодіють з бізнесом. Особливе місце у цій взаємодії належить такому напрямку діяльності, як підготовка і перепідготовка кадрів за різноманітними програмами. Університети також створюють особливу інфраструктуру для підтримки стартапів – дослідницькі парки (зони забезпечення неперервності інноваційного циклу, які утворюються малими підприємствами і підрозділами великих).

Сьогодні спостерігається тенденція до злиття дослідницької і підприємницької моделей університету (Стенфордський університет). В Україні, на жаль, модель дослідницького або підприємницького університету не отримала належного розвитку, ці терміни відсутні в чинному законодавстві, не розроблені критерії та вимоги до такого типу університетів, відсутні фінансово-економічні умови для їх створення.

Література:

1. Дорога к академическому совершенству: Становление исследовательских университетов мирового класса / под ред. Ф. Дж. Альтбаха, Д. Салим ; пер. с англ. публикации Всемирного банка. – Москва : Изд-во «Весь мир», 2012. – 416 с.

2. Игнатов И. И. Эволюция американской университетской системы // Управление наукой и наукометрия. 2012. № 12. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/evolyutsiya-amerikanskoj-universitetskoj-sistemy/viewer> (дата обращения 31.01.202110)

3. Исследовательские университеты США: механизм интеграции науки и образования / под ред. В. Б. Супяна. – Москва : Магистр, 2009. – 399 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-041-4-110>

**ПРОБЛЕМА АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ
МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УКРАЇНІ**

Олексієнко Л. А.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри соціальної роботи та мовної підготовки

Філія «Кременчуцький інститут вищого навчального закладу

«Університет імені Альфреда Нобеля»

Комар Л. В.

старший викладач кафедри соціальної роботи та мовної підготовки

Філія «Кременчуцький інститут вищого навчального закладу

«Університет імені Альфреда Нобеля»

Луканська Г. А.

старший викладач кафедри соціальної роботи та мовної підготовки

Філія «Кременчуцький інститут вищого навчального закладу

«Університет імені Альфреда Нобеля»

м. Кременчук, Полтавська область, Україна

Об'єднання держав у Європейський Союз дало поштовх до інтернаціоналізації вищої освіти країн Європи та академічної мобільності студентів, викладачів і дослідників закладів вищої освіти країн-учасниць Європейського Союзу, що дало можливість залучити їх до співпраці за